

Viljeriktning för nationella programområdets och samverkansgruppers roll i arbetet med lågvårdevård

Detta dokument syftar till att beskriva viljeriktningen för roll och arbetssätt för den nationella delen av regionernas system för kunskapsstyrning i arbetet med att fasa ut lågvårdevård.

Dokumentet har arbetats fram i dialog mellan NPO, NSG och stödjande funktioner under 2024 och har antagits på gemensamt ordförandemöte för NPO och NSG 2025-05-20.

Inledning

Med begreppet lågvårdevård avses tester, undersökningar och behandlingar som ger liten eller ingen nytta för patienten i förhållande till de resurser som används, och därför bör undvikas. Det bör i sammanhanget påpekas att vissa vårdåtgärder som betraktas som lågvårdevård på gruppnivå, kan ha ett högre värde för vissa individer. Därför måste det alltid finnas utrymme för personcentrerade beslut.

Flera svenska aktörer har tagit initiativ för att hantera lågvårdevård. [Socialstyrelsen \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se) och [SBU \(esv.se\)](https://www.esv.se) har fått regeringsuppdrag på området. Svenska Läkaresällskapet har initierat arbetet med [Kloka Kliniska Val \(sls.se\)](https://www.sls.se), vilket syftar till att lista åtgärder i vården som saknar patientnytta och underlätta dialogen mellan läkare och patienter för att göra kloka och kunskapsbaserade val. Det arbetas även strukturerat med lågvårdevård i flera regioner och sjukvårdsregioner till exempel med att identifiera olika typer av lågvårdevård och arbeta för att dessa ska upphöra eller minska i omfattning.

Det ligger i kunskapsstyrningens uppdrag att arbeta systematiskt utifrån kriterierna för god vård. För att alla invånare ska kunna få en god, jämlik och kunskapsbaserad vård är det nödvändigt att vården bedrivs effektivt. För att kunna uppfylla kriteriet effektiv vård är det viktigt att arbeta med att fasa ut lågvårdevård. Att fasa ut vård som riskerar att skada eller ha bristande nytta gynnar både patienterna och vården.

Kunskapsstöd är rekommendationer på gruppnivå och därmed ett viktigt stöd i vårdarbetet. När de tillämpas i ett patientmöte behöver de kompletteras med patientens egen kunskap och förväntningar samt vårdgivarens professionella omdöme. På så sätt säkras god vård och insatser av lågt värde kan undvikas.

Om kunskapsstöd och andra insatser från NPO och NSG i högre grad kan stödja arbetet för effektiv vård och utfasning av lågvårdevård kan utrymme frigöras för andra värdeskapande insatser. NPO och NSG har, genom samverkan med professions- och patientföreningar, inom ramen för partnerskapet med de statliga myndigheterna och genom förankringen i regionernas hälsa- och sjukvårdsverksamheter stora möjligheter att bidra till ett effektivare resursutnyttjande i vården till gagn för patienterna.

Konkreta exempel på hur NPO och NSG kan arbeta med lågvårdevård

Nedan följer flera exempel på hur NPO och NSG skulle kunna arbeta med lågvårdevård. Förslagen är inhämtade från diskussioner som förts under 2024.

NPO och NSG vill stärka samarbetet med andra aktörer

- Börja där det finns nationella riktlinjer framtagna av **Socialstyrelsen** - få in icke-göra och följa upp icke-göra i kunskapsstöden.
- Samarbeta med närliggande **specialitetsföreningar** för att identifiera lågvårdevård både i kunskapsstöden men även mer övergripande inom våra respektive områden. [Rekommendationer – KKV \(sls.se\)](#)
 - Fundera på om NPO/NSG kan bidra i arbetet med praktisk utfasning av lågvårdevård som identifierats inom specialitetsföreningarna.
- Kontakta berörda nationella kvalitetsregister och föra dialog om att identifiera och/eller följa upp arbetet med lågvårdevård.
- Samarbeta med Socialstyrelsen i dess regeringsuppdrag ”att kartlägga och klassificera åtgärder som saknar nytta eller till och med kan vara skadliga, att utveckla verksamhetsnära stöd för utfasning av vårdåtgärder som inte är värdeskapande för patienterna och i deras arbete att stötta regionerna i att fasa ut sådana vårdåtgärder.”
- Samarbeta med övriga myndigheter som arbetar med insatser för att hantera lågvårdevård.
- Kontakta berörda patientföreningar och se över möjligheterna att gemensamt identifiera lågvårdevård och samtidigt poängtera personcentrering – det vill säga vad vill patienten, var har patienten för nytta av och klarar hen av utredningen?
- Kunskapsstyrningen kan möjligen ha en samordnande funktion då flera aktörer arbetar med lågvårdevård och på så sätt minska dubbelarbete eller otydlighet. Annars finns risk för ”lågvrdeadministration”.

Lågvårdevård behöver identifieras i högre grad och kunskapsstöden kan användas som ett sätt att fasa ut lågvårdevård

- Nationella arbetsgrupper bör få i uppdrag att beakta lågvårdevård vid framtagande av nya och förvaltning av redan framtagna kunskapsstöd
 - granska evidensen för provtagningar och kontroller som rekommenderas. Finns evidens för provet och de intervall som rekommenderas? Kan de glesas ut? Kan färre prover tas?
 - samarbeta med HTA och hälsoekonomisk kompetens för att identifiera lågvårdevård
 - identifiera kunskapsluckor av särskild betydelse där vidare forskning behövs
 - identifiera indikatorer för uppföljning av utmönstring
- Utfasningsförslag skulle kunna samlas in från RPO inom eget område men även andra berörda NPO för att identifiera möjligheter att förändra arbetssätt och onödig diagnostik
- Lågvårdevård kan beaktas i samtliga relevanta steg i *Huvudprocess för utarbetande av kunskapsstöd* med tillhörande *generiskt ramverk* och konsekvensbeskrivning.

NPO och NSG vill bidra i högre grad i arbetet med kultur och kommunikation kring lågvårdevård både nationellt och regionalt/lokalt

- Nationellt och regionalt kommunicera/föra en dialog om att kunskapsstöden tas fram för gruppnivå och alltid behöver anpassas utifrån patientens och professionens kunskap. Det finns vissa sjukdomstillstånd där detta särskilt behöver beaktas såsom palliativ vård och samsjuklighet.
- Uppmuntra vårdpersonal att involvera patienterna i beslut om utredning och behandling på individnivå.
- Bidra till utveckling av patientinformation på 1177 om vad som faktiskt är evidens och vad som inte ska göras.